

УДК 339.544

Дем'янюк О.Б.

кандидат економічних наук, доцент

Тернопільського національного економічного університету

СПЕЦІАЛЬНІ ЗАХОДИ У ЗАХИСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ТОВАРОВИРОБНИКА НА ВНУТРІШНЬОМУ РИНКУ

Охарактеризовано міжнародний та вітчизняний досвід застосування спеціальних (захисних) заходів для захисту національних виробників. Проаналізовано наслідки запровадження спеціальних заходів щодо імпорту товарів для українських товаровиробників. Запропоновано напрями вдосконалення застосування таких заходів у контексті захисту національних інтересів та загальносвітових тенденцій.

Ключові слова: спеціальне розслідування, спеціальні заходи, спеціальне мито на імпорт товарів, спеціальна квота на імпорт товарів, національний товаровиробник.

Дем'янюк О.Б. СПЕЦИАЛЬНЫЕ МЕРЫ В ЗАЩИТЕ НАЦИОНАЛЬНОГО ТОВАРОПРОИЗВОДИТЕЛЯ НА ВНУТРЕННЕМ РЫНКЕ

Охарактеризованы международный и отечественный опыт применения специальных (защитных) мер по защите национальных производителей. Проанализированы последствия введения специальных мер относительно импорта товаров для украинских товаропроизводителей. Предложены направления совершенствования применения таких мер в контексте защиты национальных интересов и общемировых тенденций.

Ключевые слова: специальное расследование, специальные меры, специальная пошлина на импорт товаров, специальная квота на импорт товаров, национальный товаропроизводитель.

Demianiuk O.B. SPECIAL MEASURES AT PROTECTION OF NATIONAL MANUFACTURER ON THE DOMESTIC MARKET

International and domestic experience in using of special (protective) measures for the domestic producers protection has characterized. The implications for Ukrainian producers of special imports measures are analyzed. In the context of the national interests protection and global trends, directions of the such measures improvement are proposed.

Keywords: special investigations, special measures, special duty, special quotas, national producer.

Постановка проблеми. Інтеграція економіки України до світогосподарської системи загострює проблему конкурентної боротьби вітчизняних та іноземних товаровиробників на внутрішньому та зовнішніх ринках, а також впливає на економічні відносини між державами і на заходи, які вони застосовують у зовнішньоторговельній політиці для захисту національного товаровиробника. Для захисту внутрішнього ринку від надмірного імпорту товару, який конкурує з подібним вітчизняним товаром, що викликаний змінами ринкової кон'юнктури та конкурентного середовища, держави можуть вдаватися до застосування торговельних санкцій у вигляді захисних (відповідно до вітчизняного законодавства – спеціальних) заходів щодо імпорту таких товарів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання застосування спеціальних заходів для захисту національного товаровиробника на сучасному етапі розглядали ряд науковців та практиків, зокрема З. Опейда [1], С. Осика [2], Т. Осташко [3], О. Панфілова [4], Я. Петров [5] та ін., які більшою мірою приділяли увагу міжнародному механізму здійснення такого захисту або захисту окремих галузей.

Постановка проблеми. Актуальні питання, пов'язані із захистом національного товаровиробника на внутрішньому ринку через застосування спеціальних заходів, на сьогодні розглянуті недостатньо, зокрема в частині вивчення та аналізу вітчизняної практики захисту інтересів українських товаровиробників від несприятливого впливу зарубіжної конкуренції за одночасного збереження на внутрішньому ринку справедливих умов конкуренції для товарів незалежно від країни імпорту та оцінки наслідків застосування таких заходів для національних товаровиробників.

Мета статті – на основі аналізу міжнародного та вітчизняного досвіду використання спеціальних (захисних) заходів для захисту національних товаровиробників та наслідків їх запровадження в Україні

запропонувати напрями вдосконалення застосування таких заходів у контексті захисту національних інтересів та загальносвітових тенденцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Застосування спеціальних обмежуючих інструментів для захисту внутрішнього ринку від несправедливої торговельної практики є дозволим виключенням із загального режиму найбільшого сприяння Світової організації торгівлі (СОТ), які дають державі можливість швидко та ефективно відповідати на прояви недобросовісної конкуренції або негативні економічні фактори в сфері зовнішньої торгівлі.

Україна, вступивши до СОТ, ратифікувала угоди, якими регулюються питання порушення та проведення антидемпінгового, антисубсидійного і спеціального розслідувань та застосування за їх результатами відповідних обмежувальних та захисних заходів, а також виробила власне національне законодавство щодо врегулювання цих питань.

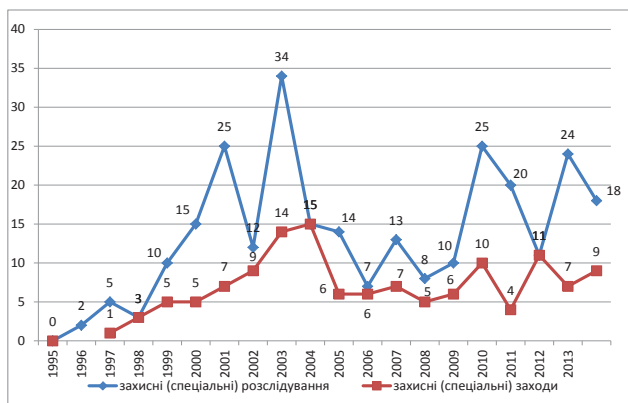
У практиці СОТ антидемпінгові та компенсаційні заходи застосовуються за результатами проведення відповідних розслідувань, що порушуються для протидії недобросовісній конкуренції з боку торгових партнерів через використання демпінгу та адресних (у вітчизняному законодавстві – нелегітимних) субсидій відповідно, тоді як захисні (спеціальні) заходи вважаються заходами надзвичайного характеру та застосовуються для подолання тенденцій зростання імпорту відносно обсягів виробництва і споживання певних товарів. Тобто на відміну від антидемпінгових та компенсаційних спеціальні заходи є заходами проти чесної торгівлі та можуть застосовуватися тільки у надзвичайних/виняткових випадках.

Надзвичайний/винятковий характер спеціальних заходів підтверджується статтею XIX «Надзвичайні дії щодо імпорту окремих товарів» Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ), яка дозволяє країнам застосовувати обмеження імпорту з метою захисту пев-

них видів виробництва від непередбачених або несподіваних обставин, які виникли у результаті заходів щодо лібералізації торгівлі [6] та Угоди про захисні заходи (далі – Угода) [7], ухваленої на підставі статті XIX ГАТТ. За міжнародним законодавством країна-імпортер може застосовувати захисні заходи по відношенню до певного товару (включаючи відкликання або зміну тарифної поступки або часткове припинення виконання зобов'язання, у тому числі і в рамках преференційних угод) після встановлення того, що імпорту товару збільшується у значних обсягах, збільшення імпорту відбулося в результаті непередбачених обставин та спричиняє або загрожує спричинити серйозну шкоду вітчизняним виробникам аналогічних чи безпосередньо конкуруючих товарів [6].

Варто зазначити, що дозволене застосування захисних заходів у межах Угоди має певні межі, обумовлені необхідністю збільшення, а не обмеження конкуренції на міжнародних ринках, а також стимулюванням реструктуризації в ураженій промисловості. Захисні заходи, відповідно до Угоди, запроваджуються тимчасово, тобто країна – член СОТ повинна застосовувати захисні заходи лише у тій мірі та протягом такого періоду часу, який є необхідним для попередження або усунення серйозної шкоди, а також для сприяння процесу перебудови галузі [7], а національне виробництво мало певний час для пристосування до нових умов конкуренції.

За міжнародним та вітчизняним законодавством застосуванню захисних (спеціальних) заходів передують порушення та проведення відповідного розслідування. Офіційна статистика СОТ (див. рис. 1) свідчить про те, що за період з 1995 по 2013 рр. країнами – членами СОТ було ініційовано 271 захисне розслідування, за результатами яких застосовано 130 захисних заходів. Причому закономірності порушення і проведення спецрозслідувань та застосування таких заходів у межах СОТ не спостерігається.

Рис. 1. Кількість ініційованих захисних (спеціальних) розслідувань та застосованих захисних (спеціальних) заходів країнами – членами СОТ у 1995-2013 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [8]

Щодо вітчизняного механізму застосування спеціальних заходів, то він визначається Законом України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну», що відповідає міжнародним стандартам та вимогам Угоди про захисні заходи СОТ. Відповідно до цього закону, порушення та проведення спеціальних розслідувань, пов'язаних із розслідуванням фактів зростання імпорту в Україну, що заподіє значну шкоду або загрожує заподіянням значної шкоди національному товаровиробни-

ку подібного або безпосередньо конкуруючого товару та застосування спеціальних заходів (попередніх та остаточних), здійснюється уповноваженими на це центральними органами виконавчої влади – Міністерством економічного розвитку і торгівлі України (Мінекономрозвитку), Державною фіскальною службою України (ДФСУ) та Міжвідомчою комісією з міжнародної торгівлі (Комісією) відповідно до наданих їм повноважень у цій сфері [9].

Рішення про порушення спеціального розслідування приймається Комісією на підставі інформації, поданої Мінекономрозвитку про тенденції зростання обсягів імпорту в Україну певних товарів, яку воно може отримати:

- від ДФС України;
- зібрати самостійно;
- на підставі заяви від національного товаровиробника до Мінекономрозвитку, що містить клопотання про застосування щодо імпорту в Україну спеціальних заходів.

Подана Мінекономрозвитку інформація щодо товарів, які є об'єктом розслідування, повинна містити обґрунтовані докази наявності того, що у період розслідування (період розслідування становить, як правило, від 1-го до 3-х років) [9]:

1) обсяг імпорту в Україну товару (товарів) значною мірою зростає стосовно обсягів виробництва чи споживання в Україні подібних або безпосередньо конкуруючих товарів;

2) мало місце значне зниження ціни імпорту в Україну цього товару (товарів) стосовно ціни подібного товару в Україні.

За умови достатності доказів Комісія приймає рішення про порушення спеціального розслідування і доручає Мінекономрозвитку провести таке розслідування та опублікувати інформацію про порушення спеціального розслідування у газеті «Урядовий кур'єр». Строк проведення спеціального розслідування не повинен перевищувати 270 днів від дати його порушення, а за надзвичайних обставин цей строк може бути продовжений до 330 днів [9].

За вітчизняним законодавством спеціальними заходами щодо імпорту товарів, що можуть використовуватися в Україні та запроваджуються рішенням Комісії у процесі та за результатами спеціального розслідування, є:

- попереднє спеціальне мито щодо імпорту в Україну, яке запроваджується за умови, що Мінекономрозвитку попередньо встановлено, що існують обставини, що вимагають негайного застосування попередніх спеціальних заходів та (або) існують достатні докази, що зростання обсягу імпорту в Україну заподіяло значну шкоду або загрожує заподіянням значної шкоди, що базуються на фактичних даних;

- запровадження режиму нагляду або режиму регіонального нагляду за імпортом в Україну, який застосовується, коли у процесі спеціального розслідування Мінекономрозвитку встановлюється загроза заподіяння значної шкоди національному товаровиробнику внаслідок тенденцій зростання обсягу імпорту в Україну товару (товарів) незалежно від країни походження та експорту;

- запровадження режиму квотування імпорту в Україну, який застосовується за кінцевими результатами спеціального розслідування, якщо встановлено, що зростання обсягу імпорту в Україну відбувається у таких розмірах та (або) у такі строки або на таких умовах, що заподіюється або існує загроза заподіяння значної шкоди, з метою захисту національних інтересів;

– установа спеціального мита щодо імпорту в Україну (остаточного), яке запроваджується за умов визначених як для режиму квотування.

Крім того, за Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», запровадження спеціального мита в Україні може виступати як захід у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів або економічних угруповань, що обмежують реалізацію законних прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України [10].

Спеціальне мито справляється у відповідному розмірі та у кожному випадку окремо на недискримінаційній основі, незалежно від країни експорту і незалежно від інших податків і зборів (обов'язкових платежів), які справляються при імпорті в Україну [9].

Відповідно до вітчизняного законодавства, спеціальні заходи застосовуються протягом періоду, необхідного для запобігання або усунення наслідків значної шкоди та полегшення процесу економічного пристосування національного товаровиробника до умов конкуренції. Цей період не може перевищувати 4-х років, якщо тільки він не продовжений у тому разі, коли Комісією встановлено, що продовжує існувати потреба у застосуванні заходів для запобігання або усунення наслідків значної шкоди або є докази того, що зацікавлений національний товаровиробник перебуває у процесі адаптації до умов конкуренції. У разі, коли строк застосування спеціальних заходів перевищує один рік, такі заходи повинні бути поступово лібералізовані через регулярні (рівні) інтервали протягом строку їх застосування [9].

Як і в світі, так і в Україні спеціальні заходи запроваджуються значно рідше, аніж інші (антидемпінгові чи компенсаційні) обмежувачі заходів. Протягом 2010–2014 рр. застосовувалися такі спеціальні заходи щодо імпорту товарів в Україну (див. табл. 1) [11].

Проаналізуємо передумови та наслідки застосування спеціальних заходів щодо імпорту товарів, наведених у таблиці 1. Проведення спеціального роз-

слідування щодо імпорту труб сталевих безшовних обсадних та насосно-компресорних (далі – сталеві безшовні труби) здійснювалося ще з 2007 року з ініціативи ВАТ «Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод» та ЗАТ «Інтерпайп Нікопольський завод безшовних труб «Ніко Т'юб». Заявник стверджував, що протягом періоду розслідування 2004–2006 рр. імпорт в Україну сталевих безшовних труб зростає і це зростання відбувалося на таких умовах і в таких обсягах, що заподіяло шкоду національному товаровиробникові. За результатами розслідування були застосовані спеціальні заходи на 3 роки у вигляді квоти, розмір якої протягом 1 року складав 14 504 тони та збільшувався на 5% та 10% на наступні 2 роки відповідно [12]. Та у 2011 році було продовжено строк застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну цього товару [13], у зв'язку з існуванням необхідності у застосуванні спеціальних заходів для запобігання заподіяно значної шкоди національному товаровиробникові.

На підставі інформації групи компаній «Інтерпайп» та матеріалів Мінекономрозвитку Комісією прийнято рішення про продовження строку застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну труб сталевих безшовних обсадних і насосно-компресорних незалежно від країни походження та експорту на 6 місяців з 01.10.2014 р. по 31.03.2015 р. [14], оскільки продовжує існувати потреба у застосуванні заходів для запобігання заподіяно значної шкоди національному товаровиробникові та наявні докази підтверджують, що національний товаровиробник перебуває у процесі адаптації до умов конкуренції.

Щодо спеціальних заходів у 2012 році, то наприкінці листопада 2012 р. рішенням Комісії скасовано спеціальне мито на імпорт сірників у країну незалежно від країни походження та експорту [15], із наголошенням на тому, що продовження таких спеціальних заходів суперечить національним інтересам України. Хоча перед цим на початку листопада 2012 р. Міжвідомча комісія з міжнарод-

Таблиця 1

Спеціальні заходи щодо імпорту товарів в Україну, незалежно від країни походження, у 2010–2014 рр. [11]

№ з/п	Назва товару	Термін дії заходів	Діючі заходи
1.	Труби сталеві безшовні обсадні та насосно-компресорні	з 10.2011 по 10.2014 (Термін дії спеціальних заходів подовжено на 3 роки) з 01.10.2014 по 31.03.2015 (Термін дії спеціальних заходів подовжено на 6 місяців)	Річний обсяг спеціальної квоти на імпорт в Україну труб становить 16753 тонн на четвертий річний період, 17591 тонн на п'ятий річний період та 18471 тонн на шостий річний період.
2.	Сірники	з 11.2009 по 11.2012	Спеціальне мито у розмірі 11,3%
3.	Автомобілі легкові	з 04.2013 по 04.2016	Спеціальні заходи застосовуються щодо імпорту в Україну залежно від робочого об'єму циліндрів двигуна: понад 1000 см ³ , але не більш як 1500 см ³ у розмірі 6,46%; понад 1500 см ³ , але не більш як 2200 см ³ у розмірі 12,95%. Лібералізація спеціальних заходів: понад 1000 см ³ , але не більш як 1500 см ³ , які класифікуються згідно з УКТЗЕД за кодом 8703 22 10 00: через 12 місяців із дня застосування спеціальних заходів – 4,31%; через 24 місяці з дня застосування спеціальних заходів – 2,15%; понад 1500 см ³ , але не більш як 2200 см ³ , які класифікуються згідно з УКТЗЕД за кодом 8703 23 19 10: через 12 місяців із дня застосування спеціальних заходів – 8,63%; через 24 місяці з дня застосування спеціальних заходів – 4,32%.
4.	Посуд та прибори столові або кухонні з фарфору	з 05.2014 по 05.2017	Спеціальні заходи застосовано шляхом запровадження спеціального мита, розмір ставки якого становить: із дня застосування – 35,6%; через 12 місяців – 32%; через 24 місяці – 28,8%.

ної торгівлі з 06.11.2012 року продовжила застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну сірників до листопада 2015 року, встановивши розмір ставки спеціального мита на рівні [16]: 10,17% на період 06.11.2012–05.11.2013 рр., 9,15% на період 06.11.2013–05.11.2014 рр., 8,24% на період 06.11.2014–05.11.2015 рр.

Взагалі щодо застосування особливих видів мита щодо сірників, то Україна спочатку ввела антидемпінгові мита на імпорт сірників із Росії та Білорусі ще з 27 вересня 2003 р. на 5 років. По завершенні строків застосування антидемпінгового мита щодо імпорту сірників було ініційоване держпідприємством «Рівненська сірникова фабрика» та ТОВ «Українська сірникова фабрика» (Рівненська обл.) спеціальне розслідування відносно імпорту цього товару в Україну та порушено спецрозслідування 26 листопада 2008 року. У результаті з 6 листопада 2009 року на три роки було введено спеціальне мито на імпорт сірників в розмірі 11,3% незалежно від країни походження або імпорту [17]. Основним виробником сірників в Україні є ТОВ «Українська сірникова фабрика» (Березне Рівненської обл.), хоча обидва підприємства – ініціатори спецрозслідування перебували на одній території і працювали за договором про спільне виробництво.

У такій ситуації дане спеціальне розслідування іноземні конкуренти могли б кваліфікувати як розслідування, що має протекціоністський характер, оскільки ініціатором спеціального розслідування був нацвиробник-монополіст на ринку сірників, що більшою мірою могло б сприяти монополізації національного ринку сірників, аніж вирівнюванню умов міжнародної торгівлі. Однак, як показують останні події у цій галузі, застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну сірників не вдалося захистити і підтримати національного виробника сірників, оскільки Господарський суд Рівненської області ухвалою ще від 21.12. 2010 р. почав банкрутство ДП «Рівненська сірникова фабрика» та 28.08.2013 р визнав його банкрутом. За умов банкрутства державного підприємства виробництво сірників в Україні монополізовано приватною фірмою ТОВ «Українська сірникова фабрика».

Зловживання національних товаровиробників своїм правом ініціювати торговельні розслідування і їхні протекціоністські мотиви підтверджуються і розпочатим у червні 2011 р. спеціальним розслідуванням імпорту легкових автомобілів [18].

У 2012 році було завершено спеціальне розслідування щодо імпорту в Україну легкових автомобілів, ініційоване Асоціацією українських автовиробників «Укравтопром», у якій вважають, що надмірний імпорт легкових автомобілів не дає розвиватися вітчизняному виробнику. З 13 квітня 2013 р. спеціальне мито щодо імпорту легкових автомобілів застосовується в доповнення до існуючого 10% мита при імпорті в Україну легкових автомобілів незалежно від країни походження та експорту, за ставками, залежно від робочого об'єму циліндрів двигуна [19], а саме за ставкою 6,46% для робочого об'єму циліндрів двигуна понад 1000 см³, але не більш як 1500 см³ та за ставкою 12,95% для робочого об'єму циліндрів двигуна понад 1500 см³, але не більш як 2200 см³.

Крім того, з березня 2014 р. Комісією було прийнято рішення щодо необхідності лібералізації спеціальних заходів щодо імпорту в Україну легкових автомобілів незалежно від країни походження та експорту через зниження ставок спеціального мита протягом наступних 2-х років, а саме для робочого об'єму циліндрів двигуна понад 1000 см³, але не

більш як 1500 см³ ставка спеціального мита становитиме через 12 місяців із дня застосування спеціальних заходів – 4,31% і через 24 місяці з дня застосування спеціальних заходів – 2,15%; для робочого об'єму циліндрів двигуна понад 1500 см³, але не більш як 2200 см³ – через 12 місяців з дня застосування спеціальних заходів – 8,63%; через 24 місяці з дня застосування спеціальних заходів – 4,32% [20].

На жаль, на сьогодні вітчизняна автомобільна промисловість є практично неконкурентоспроможною, особливо в сегменті легкових автомобілів. Як видно з рис. 2, обсяги продажів нових легкових автомобілів в Україні за аналізований період постійно зростають (крім 2013 р.) і очевидно, що ці зростання відбуваються за рахунок імпортованих автомобілів. Тоді як виробництво автотранспортних засобів в Україні з 2011 року демонструє негативну динаміку. У 2012 році легкових автомобілів в Україні виробили на 29% менше, ніж у 2011 році, тоді як попит на легкові автомобілі зріс на 13%, а падіння попиту на нові легкові автомобілі у 2013 році на 10% відбувалося меншими темпами, аніж виробництво, оскільки виробництво знизилося на 34%.

У рішенні Комісії, прийнятому на підставі наданих висновків Мінекономрозвитку в рамках проведеного спеціального розслідування щодо імпорту в Україну нових легкових автомобілів при визначенні тенденцій впливу імпорту легкових автомобілів в Україну на національного товаровиробника та наявність причинно-наслідкового зв'язку між зростаючим імпортом в Україну цього товару та загрозою заподіяння значної шкоди національному товаровиробникові, зазначено, що у 2010 році частка обсягу імпорту автомобілів у співвідношенні з виробництвом вітчизняних автомобілів збільшилася на 37,9% у порівнянні з 2008 роком. При цьому основні країни-постачальники автомобілів у 2010 році збільшили постачання: Японія – на 15%, Туреччина – на 17%, Румунія – на 33%, Корея – на 79%, Німеччина – на 197%. Крім того, у 2010 році в порівнянні з 2008 роком обсяг виробництва вітчизняних підприємств знизився на 78,9%, продажу на внутрішньому ринку – на 86,33%, прибуток від операційної діяльності – на 89,9%, кількість працівників на вітчизняних підприємствах скоротилася на 51,56% [19].

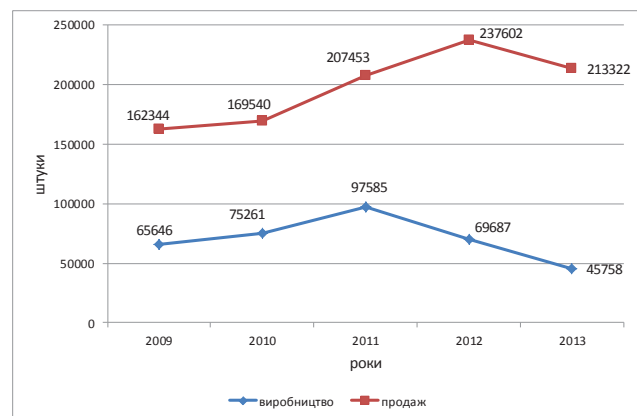

Рис. 2. Обсяги виробництва та продажу нових легкових автомобілів в Україні у 2009–2013 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [21; 22]

Проведене Мінекономрозвитку дослідження засвідчило, що саме зростання імпорту в Україну легкових автомобілів відносно виробництва національного товаровиробника і споживання відбувалося на

таких умовах і в обсягах, що загрожувало заподіянням значної шкоди національному товаровиробництву, а не було спричинено впливом інших факторів.

Очевидно, що введення додаткового імпортного мита повинне призвести до скорочення ввезення імпортних автомобілів через зростання їх ціни та збільшення на внутрішньому ринку продажів вітчизняної продукції. Однак, як видно з даних, наведених на рисунку 2, у 2013 році, після запровадження спеціального мита на імпорт легкових автомобілів, такого не сталося, а отже національний виробник легкових автомобілів не повною мірою використав свої конкурентні переваги ні на внутрішньому, ні на зовнішньому ринку, та це і не новина, оскільки вітчизняна автомобілебудівна галузь неодноразово отримувала підтримку з боку держави, наприклад, через надання податкових пільг, а її становище на ринку при цьому суттєвого покращення не демонструвало.

Крім того, запровадження Україною спеціального мита на більшість імпортних легкових автомобілів отримало негативну реакцію ряду країн. Зокрема, Туреччина оголосила про введення своїх заходів у відповідь на підняття Україною мит на автомобілі шляхом запровадження додаткового мита на українські волоські горіхи з липня 2013 року, а Російська Федерація – на українські цукерки, термополіроване скло і вугілля [23].

Аналогічні аргументи щодо запровадження заходів у відповідь на дії торговельних партнерів були застосовані і Україною у 2014 році, при запровадженні спеціальних заходів щодо імпорту до України фарфорового посуду і приборів. Передумовою порушення спеціального розслідування щодо імпорту в Україну фарфорового посуду, столових або кухонних приборів було те, що з вересня 2012 року Євразійська економічна комісія – єдиний постійно діючий регулюючий орган Митного союзу та ЄЄП (Єдиного економічного простору) – проводила спеціальне захисне розслідування, за припущенням демпінгу на ринку фарфорового посуду в країнах Митного союзу, зокрема щодо товарів з України і з 29 вересня 2013 р. було встановлено спецмито на ці товари на 3 роки (до вересня 2016 р.) [24].

У травні 2013 р. в Україні на підставі заяви національних виробників фарфорового посуду ТОВ «Дружківський фарфоровий завод», ПАТ «Сумський фарфоровий завод» та ТОВ «Корал» Довбиський фарфоровий завод» було порушено спеціальне розслідування щодо імпорту в Україну посуду та приборів столових або кухонних з фарфору, а з травня 2014 р. запроваджено на 3 роки спеціальне мито щодо цих товарів [25].

На сьогодні важко оцінити вплив на національних виробників фарфорового посуду введення спеціального мита на імпорт цієї продукції, головне – щоб це не призвело до застосування проти України економічних санкцій у відповідь на запровадження такого спеціального мита.

Висновки з проведеного дослідження. Проведений аналіз порушення і проведення спеціальних розслідувань та застосування спеціальних заходів щодо імпорту товарів в Україні показав, що їх ініціація та запровадження, у більшості випадків, не відповідає тим цілям, які визначені міжнародними вимогами (усунення диспропорцій у торгівлі, відновлення конкуренції тощо). Зокрема, ініціювання спеціальних розслідувань єдиним вітчизняним виробником сприяє більше монополізації відповідних ринків товарів, а не вирівнюванню умов міжнародної торгівлі та підвищенню конкуренції національного товаровиробни-

ка, що і сталося в Україні через монополізацію ринку сірників приватним підприємством ТОВ «Українська сірникова фабрика» та банкрутство єдиного державного підприємства «Рівненська сірникова фабрика».

Не краща ситуація склалася і при спробі захистити вітчизняну автомобілебудівну галузь та підвищити її конкурентоспроможність через запровадження спеціального мита на імпорт нових легкових автомобілів, оскільки на сьогодні не спостерігається позитивних показників у цій галузі, але, зважаючи на постійну її державну підтримку певними інструментами, можна припустити, що запровадження спеціального мита на імпорт легкових автомобілів є єдиним засобом підтримати й захистити українських автомобілевиробників. Тому цю проблему в державі необхідно вирішувати комплексно, підтримуючи та стимулюючи наукові розробки у цій сфері, вітчизняні конструкторські і дизайнерські бюро у сфері створення легкових автомобілів, вітчизняні високотехнологічні виробництва автомобільних комплектуючих, вітчизняну металургію в частині її переорієнтації на виробництво автолиста тощо.

Крім того, недостатність доказів та підстав для порушення спеціального розслідування може призвести до нелегітимності усього процесу проведення розслідування та його результатів, що, у свою чергу, може стати причиною запровадження аналогічних заходів у відповідь з боку інших країн, навіть у інших галузях. Тобто створення сприятливих умов для однієї галузі, через використання інструментів захисту, може призвести до погіршення ситуації в інших галузях. Як показав проведений аналіз, ситуація, що виникла через запровадження Україною з 2013 року спеціальних мит на імпорт нових легкових автомобілів, призвела як до негативної реакції інших країн – учасниць СОТ, так і до дій у відповідь.

Враховуючи загрози ініціювання нових санкцій з боку інших країн у відповідь на протекціоністську торговельну політику України, важливо враховувати обґрунтованість запровадження Україною спеціальних (захисних) заходів. Тому держава повинна мінімізувати ризики запровадження у відповідь непрогнозованих санкцій з боку торговельних партнерів. Для уникнення негативної реакції з боку міжнародного співтовариства Україні як ініціатору запровадження спеціальних заходів необхідно проводити попередні консультації із зацікавленими сторонами щодо запровадження таких заходів, надавати обґрунтовану доказову базу, яка б переконувала торговельних партнерів у відсутності факту недобросовісної конкуренції та упередженості порушення розслідувань. Для цього доцільно у процесі спеціального розслідування залучати компетентних та авторитетних експертів, а для аналізу стану зовнішньої торгівлі товарами, що є об'єктом спеціального розслідування, використовувати не тільки вітчизняну, а й зарубіжну митну статистику та не відхилятися від міжнародних стандартів, встановлених у межах СОТ щодо порушення таких розслідувань та застосування спеціальних заходів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Опейда З.Й. Застосування спеціальних заходів щодо імпорту у Світовій організації торгівлі / З.Й. Опейда // Правничий часопис Донецького університету. – 2012. – № 1(27). – С. 25-32.
2. Осика С.Г. Правове регулювання імпорту: антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні заходи [Текст] : підруч. / С.Г. Осика [та ін.]. – К. : Українська академія зовнішньої торгівлі, 2001. – 639 с.
3. Осташко Т. Можливості та обмеження застосування захисних

- заходів для сільськогосподарської продукції в рамках СОТ / Т. Осташко // Економіст. – 2010. – № 9. – С. 4-6.
4. Панфілова О. Правова природа захисних заходів у зовнішній торгівлі та особливості їх застосування / О. Панфілова // Митна справа. – 2011. – № 5(77). – С. 39-45.
  5. Петров Я. Спеціальні розслідування: можливості зловживання зі сторони національних товаровиробників / Я. Петров // Юридична газета. – 2011. – № 15. – С. 21.
  6. Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1994 року : Міжнародний офіційний документ від 15.04.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.nau.ua/doc/?code=981_003.
  7. Угода про захисні заходи : Міжнародний документ від 15.01.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1014.3487.0>.
  8. Statistics on safeguard measures as of 31 March 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wto.org/english/tratop_e/safeg_e/safeg_e.htm.
  9. Закон України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» від 22.12.1998 р. № 332-XIV (з наступними змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1087.59.9&nobreak=1>.
  10. Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р., № 959-XII, (з наступними змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1085.19.47&nobreak=1>.
  11. Захист інтересів національних товаровиробників на внутрішньому ринку: Офіційна інформація Міністерства економічного розвитку і торгівлі станом на 30.04.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=90070.
  12. Повідомлення про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну труб сталевих безшовних обсадних і насосно-компресорних незалежно від країни походження та експорту // Урядовий кур'єр від 30.07.2008, № 136.
  13. Повідомлення про продовження строку застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну труб сталевих безшовних обсадних і насосно-компресорних незалежно від країни походження та експорту // Урядовий кур'єр від 04.10.2011, № 182(4580).
  14. Повідомлення про порушення перегляду та продовження строку застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну труб сталевих безшовних обсадних і насосно-компресорних незалежно від країни походження та експорту // Урядовий кур'єр від 01.10.2014, № 180(5309).
  15. Повідомлення про скасування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну сірників незалежно від країни походження та експорту // Урядовий кур'єр від 28.11.2012. – № 219(4853).
  16. Повідомлення про продовження строку застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну сірників незалежно від країни походження та експорту // Урядовий кур'єр від 06.11.2012. – № 203(4847).
  17. Єдина в Україні сірникова фабрика визнана банкрутом // Корреспондент від 13 вересня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net/business/companies/1603028-edina-v-ukrayini-sirnikova-fabrika-viznana-bankrutom>.
  18. Повідомлення про порушення та проведення спеціального розслідування щодо імпорту в Україну легкових автомобілів незалежно від країни походження та експорту // Урядовий кур'єр від 02.07.2011. – № 118(4516).
  19. Повідомлення про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну легкових автомобілів незалежно від країни походження та експорту // Урядовий кур'єр від 14.03.2013 р. – 2014. – № 48(4934).
  20. Повідомлення про лібералізацію спеціальних заходів щодо імпорту в Україну легкових автомобілів незалежно від країни походження та експорту // Урядовий кур'єр від 28.03.2014 р. – 2014. – № 57(4943).
  21. Обсяги та динаміка виробництва автотранспортних засобів в Україні у 2009-2012 рр: Офіційна інформація Асоціації українських автовиробників «Укравтопрому» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrautoprom.com.ua/index.php?option=com_docman&task=doc_details&gid=172&Itemid=79.
  22. Статистика продажів автомобілів за 2009-2012 роки. Підсумок за роками : Офіційна інформація Асоціації українських автовиробників «Укравтопрому» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrautoprom.com.ua/index.php?option=com_docman&task=doc_details&gid=171&Itemid=79.
  23. Щодо окремих аспектів використання механізмів СОТ для захисту інтересів національних товаровиробників». Аналітична записка – Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України. – 2013 (серпень) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1278/>.
  24. На український фарфоровий посуд колегія ЄЕК ввела захисне мито 27.08.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://galnet.org/newsticker/31375-na-ukrajinskyj-farforovyj-posud-kolehiya-eek-vvela-zahysne-myto>.
  25. Повідомлення про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну посуду та приборів столових або кухонних з фарфору незалежно від країни походження та експорту // Урядовий кур'єр від 23.04.2014 – 2014. – № 74(5303).